VALUES@VET

Erasmus+ programos projektas

Informacinis Paketas

Europinių vertybių integravimas į profesinį mokymą ir rengimą

Co-funded by the European Union

Values@VET

Erasmus+ Project - ID 2023-1-SI01-KA220-VET-000156635

Europos vertybių integravimas į profesinį mokymą

Kas tai per leidinys?

Tai prak)nis vadovas, kaip įgyvendin) Europos vertybes profesiniame mokyme. Parengtas įgyvendinant Erasmus+ projektą „ES vertybių ir normų taikymas profesiniame mokyme“ (toliau - Values@VET), kurio)kslas ugdy) PRM, socialinės įtrauk)es specialistų bei asmenų su negalia kompetencijas, grindžiamas ES vertybėmis ir normomis PRM, užimtumo ir karjeros planavimo veiklose, siekiant prisidė) prie asmenų su negalia užimtumo didinimo, aktyvaus pilie)škumo ugdymo ir atei)es visuomenės formavimo. Leidinys šešias pagrindines Europos vertybes – žmogaus orumą, žmogaus teises, laisvę, lygybę, demokra)ją ir teisinę valstybę – perkelia iš abstrakčių principų į konkretų profesinį elgesį, prak)ką ir ins)tucinę kultūrą.

Kodėl tai svarbu?

Profesinio mokymo mokyklos atlieka pagrindinį vaidmenį rengiant jaunus žmones ne)k darbui, bet ir aktyviam dalyvavimui demokra)nėje visuomenėje. Dabar)nėje prak)koje Europos vertybės dažnai lieka)k popieriuje – išdėstytos poli)kos dokumentuose, bet retai įtraukiamos į kasdienį mokymą ir mokymąsi. Šis leidinys užpildo šią spragą.

Ką rasite viduje?

- **Koncepcinis pagrindas**, kuriame kiekviena Europos vertybė paaiškinama paprastais žodžiais su profesinio mokymo pavyzdžiais (1–3 skyriai).
- **Prak:nės įgyvendinimo gairės** mokytojams, mentoriams ir mokyklų vadovams (4–5 skyriai).
- **Elgesio gairės,** apibrėžiančios, kaip kiekviena vertybė atrodo profesinėje prak)koje (6.1 skyrius).
- **Pra:mų**, skirtų naudo))esiogiai su mokiniais, **rinkinys (6.2 skyrius).**

Santrauka

Kas tai per leidinys ir kodėl jis svarbus?

Šis leidinys, parengtas įgyvendinant Erasmus+ „Values@VET“ projektą, yra prak)nis vadovas, kaip integruo) šešias pagrindines Europos vertybes – žmogaus orumą, žmogaus teises, laisvę, lygybę, demokra)ją ir teisinę valstybę – į kasdienę profesinio mokymo prak)ką. Jis pagrįstas Europos Sąjungos sutar)es 2 straipsniu ir reaguoja į plačiai pripažintą iššūkį: nors šios vertybės yra įtvir)ntos Europos poli)koje ir įstaigų vizijose, jų konkretus įgyvendinimas išlieka nenuoseklus ir dažnai yra įmanomas)k iš dalies arba selektyviai, atsižvelgiant į prak)nius iššūkius, su kuriais susiduria specialistai ir įstaigos.

Ką rasite šiame leidinyje?

Leidinys sudarytas kaip konceptualus pagrindas ir prak)nis įrankių rinkinys. Jame pereinama nuo teorijos prie prak)kos:

- 1–3 skyriuose paaiškinama, ką Europos vertybės reiškia švie)mo prak)koje ir kodėl profesinio mokymo įstaigos turi ypa)ngą atsakomybę už jų įgyvendinimą.
- 4–5 skyriuose vertybės paverčiamos kompetencijomis, pedagoginiais principais ir konkrečiais klasės metodais, tam, kad juos galėtų lengvai pritaiky) mokytojai ir, kad juos būtų galima integruo) į mokyklos kultūrą.
- 6 skyriuje pristatomos dvi prak)nės priemonės, sukurtos įgyvendinant projektą „Values@VET“: **elgesio gairės**, kuriose apibrėžiama, kaip kiekviena vertybė atrodo profesinėje prak)koje, ir pa)r)mi pagrįstų **pra:mų**, skirtų)esiogiai naudo) su paslaugų dalyviais, mokiniais ir studentais **rinkinys**.

Kam skirtas šis leidinys?

Šis leidinys skirtas keturioms)kslinėms grupėms, kurios gali jį naudo) pasirink)nai:

- Profesinio mokymo, socialinės įtrauk)es, karjeros konsultavimo specialistai bei darbingo amžiaus asmenys su negalia.
- Mokytojai ir instruktoriai, ieškantys konkrečių metodų ir pra)mų, kaip dirb) su Europos vertybėmis klasėje.
- Mokyklos vadovai ir vadybininkai, atsakingi už vertybių įtvir)nimą mokyklos kultūroje, poli)koje ir kokybės už)krinime. Poli)kos formuotojai ir švie)mo patarėjai, ieškantys perkeliamų sistemų demokra)niams kompetencijoms s)prin) profesinio mokymo sistemose.
- Projektų kūrėjai ir prak)kai, dirbantys pilie)škumo, įtrauk)es ir dalyvavimo srityse profesinio mokymo kontekste.

Kaip naudo:s šiuo leidiniu?

Jums nereikia skaity) šio leidinio nuo pradžios iki pabaigos. Naudokite jį taip, kaip jums patogiausia:

- Jei norite pradė) moky) Europos vertybių rytoj: eikite)esiai į 5 skyrių (Darbas su Europos vertybėmis profesiniame mokyme) ir 6.2 skyrių (pra)mų rinkinys).
- Jei pirmiausia norite supras) sistemą: prieš pereidami prie įgyvendinimo, perskaitykite 1–4 skyrius, kad susidarytumėte konceptualų pagrindą.
- Jei esate mokyklos vadovas: sutelkite dėmesį į 4.3, 5.1, 5.5 ir 6.1 skyrius (Elgesio gairės), skirtus visos mokyklos Europos vertybių įgyvendinimo strategijai.
- Jei esate poli)kos kūrėjas: 3.4 ir 6.3 skyriuose aprašoma sisteminė ir inovacijų perspektyva.

Pagrindinė šio leidinio žinutė yra paprasta:

„Europos vertybės nėra abstraktūs idealai, kuriuos reikia įsimin9 – tai prak9ka, kuria reikia vadovau9s. Šiame dokumente pateikiamos koncepcijos, priemonės ir veiksmai, kaip tai įgyvendin9 jūsų mokykloje jau šiandien!“

Turinys

1. Įvadas
1.1 Europos vertybės ir profesinis mokymas;
1.2 Nuo sąmoningumo iki įgyvendinimo;
1.3 Šio leidinio)kslas;
1.4 Kaip naudo)s šiuo dokumentu.

2. Europos vertybės profesinio mokymo prak)koje
2.1 Europos vertybių supra)mas
2.1.1 Žmogaus orumas;
2.1.2 Žmogaus teisės;
2.1.3 Laisvė;
2.1.4 Lygybė;
2.1.5 Demokra)ja;
2.1.6 Teisinė valstybė.
2.2 Europos vertybių susiejimas.

3. Europos vertybės: prak)nis taikymas profesiniame mokyme
3.1 Europos vertybės, neapsiribojančios abstrakčiais principais;
3.2 Vertybės kasdienėje prak)koje;
3.3 Vertybės, įtrauk)s ir dalyvavimas;
3.4 Profesinio mokymo vaidmuo demokra)nėse visuomenėse.

4. Nuo vertybių iki kompetencijų ir elgesio
4.1 Prak)nis pritaikymas;
4.2 Europos vertybės ir demokra)nio gyvenimo įgūdžiai;
4.3 Kompetencijos mokinio, mokytojo ir ins)tucijos lygmeniu;
4.4 Mokymasis per pa)rc ir apmąstymus;
4.5 Europos vertybės ir profesinio mokymo mokymosi rezultatai.

5. Europos vertybių taikymas profesiniame mokyme
5.1 Prasmingo įgyvendinimo prielaidos;
5.2 Vertybėmis grįsto ugdymo pedagoginiai principai;
5.3 Mokymo ir mokymosi metodai;
5.4 Įtrauki mokymosi aplinka;
5.5 Mokytojų ir vadovų vaidmuo;
5.6 Iššūkiai ir sėkmės veiksniai.

6. Europos vertybių taikymas profesinėje prak)koje
6.1 Nuo normatyvinių principų iki stebimo elgesio
6.2 Kompendiumas: Europos vertybių mokymasis per pa)rc;
6.3 Inovacijos ir pridė)nė vertė profesiniam mokymui;
6.4 Baigiamosios mintys

Nuorodos

Projektas „Values@VET“

„Values @VET“ remia ES sutar)es 2 straipsnio įgyvendinimą, įtvir)ndamas Europos vertybes – žmogaus orumą, žmogaus teises, laisvę, lygybę, demokra)ją ir teisinę valstybę – profesiniame mokyme. Projekto metu buvo parengtos elgesio gairės ir pa)r)mi pagrįstas pra)mų rinkinys, kuris vertybes paverčia stebimu elgesiu ir kompetencijomis. Integruodamas vertybes į kasdienį mokymą, mokyklos kultūrą ir prak)ką, „Values@VET“ s)prina profesinio mokymo vaidmenį s)prinant Europos vertybes ir atsakingą pilie)škumą visoje Europoje.

1. Įvadas

1.1 Europos vertybės ir profesinis mokymas

Visoje Europoje profesinis mokymas atlieka labai svarbų vaidmenį rengiant jaunimą ne)k darbo rinkai, bet ir aktyviam dalyvavimui demokra)nėse visuomenėse. Tokios Europos vertybės kaip žmogaus orumas, žmogaus teisės, laisvė, lygybė, demokra)ja ir teisinė valstybė sudaro normatyvinį Europos Sąjungos pagrindą (Europos Sąjunga, 2012 m.) ir yra aiškiai atspindimos Europos švie)mo ir jaunimo poli)koje (Europos Taryba, 2018 m.).
Nors šios vertybės dažnai yra įtvir)ntos poli)kos dokumentuose ir mokymo programose, jų prak)nis įgyvendinimas kasdienėje profesinio mokymo prak)koje išlieka sudė)ngas. Mokytojai ir mokyklų vadovai, direktoriai dažnai išreiškia neuž)krintumą, kaip abstrakčias vertybes pavers) prasminga mokymosi pa)r)mi, ypač skir)ngų poreikių ir pa)rčių turinčiose klasėse ir į prak)ką orientuotoje mokymosi aplinkoje.

1.2 Nuo suvokimo iki įgyvendinimo

Daugelyje švie)mo įstaigų Europos vertybės pirmiausia ugdomos žinių ir sąmoningumo lygmeniu: mokiniai mokosi apie vertybes, tačiau turi mažiau galimybių jas pa)r), prak)kuo) ir apmąsty) kasdienio gyvenimo situacijose ir konkrečiose mokyklinio gyvenimo situacijose. Tačiau tokių vertybių kaip demokra)ja, lygybė ir įtrauk)s negalima išmok) vien per informaciją (Dewey, 1916; Biesta, 2011). Jos reikalauja sąveikos, ska)na dialogą, kviečia dalyvau) ir reikalauja gyvenimiškos pa)r)es, kad būtų laikomos svarbesnėmis .

Šis leidinys reaguoja į auganc profesinio mokymo sistemų poreikį judė) į priekį:

- nuo abstrakčių vertybių iki konkrečios edukacinės prak)kos,
- nuo izoliuotos veiklos prie struktūrinių metodų ir
- nuo gerų ke)nimų iki sąmoningo ir apgalvoto įgyvendinimo.

1.3 Šio leidinio >kslas

Šio leidinio)kslas – pateik) prak)nes gaires, kaip įdieg) Europos vertybes profesiniame mokyme taip, kad būtų:

- prasminga studentams,
- mokytojams įveikiama ir
- tvaru ins)tuciniu lygmeniu.

Užuot pasiūlius vieną modelį ar norminį metodą, šiame leidinyje pristatoma lanks) įgyvendinimo sistema, pagrįsta prak)niais pavyzdžiais, refleksijos įrankiais ir geraja pa)r)mi. Dokumentas parengtas kaip leidinys ir priemonių rinkinys, kuriame konceptualus aiškumas derinamas su konkrečiomis kasdienio naudojimo priemonėmis.

1.4 Kaip naudo> šį dokumentą

Šis leidinys skirtas:

- Profesinio mokymo mokytojai ir instruktoriai, ieškantys prak)nių metodų, kaip dirb) su Europos vertybėmis klasėje;
- Mokyklos vadovai ir vadybininkai, atsakingi už ugdymo programų rengimą, mokyklos kultūrą ir kokybės už)krinimą;
- Poli)kos formuotojai ir švie)mo patarėjai, suinteresuo) demokra)nių vertybių s)prinimu profesinio mokymo sistemose;
- Projektų kūrėjai ir prak)kai, dirbantys pilie)škumo, įtrauk)es ir dalyvavimo srityse.

Skaitytojams rekomenduojama šį dokumentą naudo) selektyviai:

- konceptualūs skyriai bendram supra)mui,
- prak)nio pritaikymo įgyvendinimo skyriai ir
- įrankių rinkinio skyriai, skir))esioginiam naudojimui ir pritaikymui vietos kontekste.

2. Europos vertybės profesinio mokymo prakFkoje.

2.1 Europos vertybių supra>mas

Europos vertybės dažnai minimos poli)kos dokumentuose, projektų pasiūlymuose ir mokyklų vizijose. Tokie terminai kaip žmogaus orumas, demokra)ja ir teisinė valstybė yra plačiai vartojami, tačiau ne visada aiškiai suprantama jų reikšmė ir implikacijos kasdienėje švie)mo prak)koje. Pagal Europos Sąjungos sutar)es 2 straipsnį Europos Sąjunga yra grindžiama žmogaus orumo, laisvės, demokra)jos, lygybės, teisinės valstybės ir pagarbos žmogaus teisėms vertybėmis (Europos Sąjunga, 2012). Šios vertybės nėra)k paviršu)niškos išraiškos ar abstraktūs idealai, atsie) nuo švie)mo. Jos sudaro normatyvinį pagrindą, kaip veikia ins)tucijos, įskaitant mokyklas. Profesiniame mokyme šių vertybių supra)mas yra ypač svarbus. Studentai ruošiasi ne)k įsidarbin), bet ir atlik) profesinius vaidmenis organizacijose ir bendruomenėse. Todėl Europos vertybės formuoja)ek pilie)nį,)ek profesinį iden)tetą. Šiame skyriuje kiekviena pagrindinė vertybė suprantama kalba paaiškinama ir iliustruojama, kaip ji gali bū) matoma profesiniame mokyme.

2.1.1. Žmogaus orumas

Žmogaus orumas reiškia, kad kiekvienas žmogus turi vidinę vertę. Žmogaus vertė nepriklauso nuo veiklos rezultatų, kilmės, gebėjimų, produktyvumo ar socialinės padė)es.

Švie)mo srityje tai reiškia, kad kiekvienas mokinys nusipelno pagarbos ir pripažinimo kaip asmenybė.

Profesinio mokymo klasėse žmogaus orumas matomas, kai su mokiniais elgiamasi pagarbiai, klaidos traktuojamos kaip mokymosi galimybės, o ne pažeminimas, pripažįstama individuali pa)r)s ir išsilavinimas, o grįžtamasis ryšys sutelkiamas į augimą, o ne į s)gma)zavimą.

Pavyzdys

Profesinio mokymo sveikatos priežiūros mokymo programoje studentai mokosi pagarbiai elg)s su pacientais, nepaisant jų amžiaus, negalios ar socialinės padė)es. Kai mokytojai klasėje rodo pagarbų bendravimą, jie ne)k dėsto dalyką – jie rodo ir profesinį orumą.

Techninėse dirbtuvėse pagarba orumui reiškia už)krinimą, kad į visų studentų, įskaitant ir mažiau pasi)kinčius savimi, klausimus būtų žiūrima rimtai. Todėl pagarba žmogaus orumui yra irpilie)nė vertybė, ir profesinė kompetencija.

2.1.2. Žmogaus teisės

Žmogaus teisės gina pagrindines laisves ir orumą. Jos už)krina asmenų apsaugą nuo diskriminacijos, smurto ir atskir)es. Tarptau)nės programos, tokios kaip JT Neįgaliųjų teisių konvencija, pabrėžia lygias galimybes ir įtraukc (Jung)nės Tautos, 2006 m.).

Žmogaus teisės profesiniame mokyme atsispindi, kai aktyviai sprendžiama diskriminacijos problema, mokymosi plane atsižvelgiama į prieinamumą, netoleruojamos patyčios ir priekabiavimas bei gerbiamos įvairios tapatybės.

Pavyzdys
Profesinio mokymo IT ar dizaino programose skaitmeninio prieinamumo už)krinimas atspindi žmogaus teisių principus. Profesinio mokymo socialinio darbo ar sveikatos priežiūros programose studentai aiškiai mokosi apie teisėmis pagrįstus paslaugų teikimo metodus, gerbiant žmogaus teises. Profesinis mokymas sieja profesinę e)ką su demokra)niu pilie)škumu.

2.1.3. Laisvė

Laisvė reiškia gebėjimą mąsty), reikš) nuomonę ir rink)s be prievartos – gerbiant kitus. Laisvė nėra taisyklių nebuvimas, tai erdvė veik) atsakingai. Laisvė profesiniame mokyme tampa matoma, kai mokiniai gali reikš) skir)ngus požiūrius, besimokan)eji ska)nami formuo) savarankiškus sprendimus, siūlomi pasirinkimai atliekant užduo)s ar projektus ir laukiami kri)niai klausimai.

Pavyzdys
Profesinio mokymo verslo studijų studentai gali analizuo) e)kos rinkodaros strategijas ir aptar) skir)ngus metodus. Laisvė čia reiškia gebėjimą reikš) nesu)kimą ir pagarbiai gin) argumentus. Laisvė įgyvendinama per profesinę autonomiją ir atsakingą sprendimų priėmimą. Pagarba laisvei profesiniame mokyme parengia studentus darbui darbo vietose, kuriose ver)nama iniciatyva ir atskaitomybė.

2.1.4. Lygybė

Lygybė reiškia, kad visi asmenys turi lygias teises ir nusipelno vienodos pagarbos. Tai nereiškia, kad visi yra vienodi, bet skirtumai neturėtų lem) nesąžiningo elgesio.
Lygybė profesiniame mokyme matoma, kai ska)namas visų besimokančiųjų dalyvavimas, mokytojai vengia stereo)pų dėl ly)es, kilmės ar gebėjimų, ver)nimo kriterijai yra skaidrūs, o galimybės paskirstomos sąžiningai.

Pavyzdys:
Profesinio mokymo automobilių srityje ska)nant merginas im)s vadovaujančių vaidmenų techninėse užduotyse, ska)nama lygybė tradiciškai vyrų dominuojamoje srityje. Kulinarijos švie)mo srityje kultūrinės įvairovės pripažinimas maisto tradicijose atspindi lygybę ir pagarbą kilmei.
Lygybė profesiniame mokyme parengia studentus įvairiapusei darbo vietai, kurioje sąžiningumas ir įtrauk)s yra profesiniai lūkesčiai.

2.1.5. Demokra>ja

Demokra)ja yra ne)k poli)nė sistema. Tai taip pat bendravimo būdas, apiman)s dalyvavimą, dialogą, bendrą sprendimų priėmimą ir atskaitomybę. Švie)mo aplinkoje demokra)ja yra pa)riama, o ne)k studijuojama (Dewey, 1916).

Demokra)ja profesiniame mokyme tampa apčiuopiama, kai mokiniai dalyvauja sudarant klasės susitarimus, į atsiliepimus nuoširdžiai atsižvelgiama, grupės sprendimai priimami skaidriai, o konfliktai aptariami, bet ne slopinami.

Pavyzdys

Profesinio mokymo sve)ngumo srityje studentai gali bendradarbiaudami kur) aptarnavimo standartus. Tai darydami jie prak)kuojasi diskutuo), derė)s, ieško) kompromisų ir pasidaly) atsakomybe. Inžinerijos programose projek)nis mokymasis dažnai reikalauja kolektyvinio sprendimų priėmimo. Demokra)nės kompetencijos, tokios kaip klausymasis, tarpininkavimas ir derybų įgūdžiai,)esiogiai palaiko komandinį darbą. Pagarba demokra)jai profesiniame mokyme ugdo kompetencijas, kurios yra bū)nos dirbant organizacijose.

2.1.6. Teisinė valstybė

Teisinė valstybė reiškia, kad taisyklės taikomos visiems vienodai ir, kad sprendimai priimami remian)s sutartomis sistemomis, o ne galia. Profesinio mokymo mokyklose tai reiškia skaidrumą, nuoseklumą ir teisingumą.

Profesinio mokymo srityje teisinė valstybė laikomasi tada, kai klasės taisyklės yra aiškios ir nuosekliai taikomos, ver)nimo kriterijai yra skaidrūs, pasekmės yra proporcingos ir paaiškintos, o mokiniai supranta savo teises ir pareigas.

Pavyzdys

Profesinio mokymo statybos mokymuose privaloma griežtai laiky)s saugos taisyklių. Studentai išmoksta, kad taisyklės yra ne apribojimai, o apsauga. Profesinio mokymo socialinės rūpybos programose elgesį ir santykius su atsakingais asmenimis reglamentuoja profesiniai elgesio kodeksai. Šių sistemų supra)mas ir pagarba atspindi teisinės valstybės principus.

2.2. Europos vertybių susiejimas

Nors šios vertybės pateikiamos atskirai, jos yra glaudžiai susijusios: žmogaus teisės gina asmenis sistemose; žmogaus orumas yra lygybės pagrindas; laisvė reikalauja atsakomybės; demokra)ja priklauso nuo dalyvavimo, o teisinė valstybė už)krina teisingumą.

Profesiniame mokyme šios vertybės nėra papildomas dalykas. Jos yra įtrauktos į:

- kaip veikia grupės,
- kaip specialistai vadovauja,
- kaip studentai bendradarbiauja,
- kaip formuojasi profesionalus iden)tetas,
- kaip formuojasi ir įgyja vertę švie)mo santykiai,
- kaip vertybės yra įtvir)ntos mokyme ir mokymesi.

Kasdienėje prak)koje matomomis Europos vertybėmis profesinio mokymo įstaigos s)prina)ek pilie)nius gebėjimus,)ek profesinį meistriškumą. Vertybės nėra abstraktūs idealai, kuriuos reikia įsimin). Tai prak)ka, kuria reikia gyven).

3. Europos vertybės: prakFnė prakFka profesiniame mokyme

3.1 Europos vertybės, neapsiribojančios abstrakčiais principais

Europos vertybės dažnai pateikiamos kaip norminiai principai arba teisiniai įsipareigojimai (Europos Sąjunga, 2012). Nors toks įrėminimas yra esminis, jis taip pat gali a)tolin) mokinių gyvenimiškas pa)r)s, ypač profesinio mokymo kontekste, kur mokymasis yra glaudžiai susijęs su prak)ka, tapatybe ir būsimais profesiniais vaidmenimis. Vertybių, kaip gyvenimiškos prak)kos, supra)mas reiškia pripažinimą, kad vertybės yra išreiškiamos per kasdienę sąveiką, įtraukiamos į sprendimų priėmimo procesus ir atsispindi žmonių tarpusavio santykiuose (Europos Taryba, 2018).

Profesiniame mokyme tai apima tai, kaip mokiniai dalyvauja klasės diskusijose, kaip sprendžiami skirtumai, kaip susitariama dėl taisyklių ir kaip dalijamasi atsakomybe.

3.2 Vertybės kasdienėje prak>koje

Europos vertybės tampa apčiuopiamos profesiniame mokyme, kai jos matomos:

- klasės dinamika (kas kalba, kas yra išklausomas, kaip sprendžiami nesutarimai);
- mokymosi aplinka (saugumas, pagarba, įtrauk)s);
- mokyklos kultūra (dalyvavimas, sąžiningumas, skaidrumas);
- mokymosi darbo vietoje kontekstai (pagarba, teisės, pareigos).

Pavyzdžiui, demokra)ja prak)kuojama, kai mokiniai kviečiami prisidė) prie sprendimų, turinčių įtakos jų mokymuisi. Lygybė pa)riama, kai ver)namos ir palaikomos įvairios perspektyvos. Žmogaus orumas gerbiamas, kai su besimokančiais elgiamasi kaip su kompeten)ngais asmenimis, turinčiais unikalią pa)rc.

3.3 Vertybės, įtrauk>s ir dalyvavimas

Profesinio mokymo klasėms dažnai būdinga įvairovė, įskaitant skir)ngą išsilavinimą, kalbos mokėjimą, mokymosi poreikius ir socialinę pa)rc. Dėl šios įvairovės profesinis mokymas yra ypač svarbi aplinka dirbant su Europos vertybėmis. Įtraukioji prak)ka nėra papildoma užduo)s,

o pagrindinė Europos vertybių išraiška (Jung)nės Tautos, 2006 m.). Dalyvavimas ir įtrauk)s yra glaudžiai susiję: mokiniai gali prasmingai dalyvau))k tada, kai jaučiasi saugūs, gerbiami ir pripažin). [1]Todėl dirbant su vertybėmis reikia atkreip) dėmesį į galios dinamiką klasėje, sąmoningai ska)n) dialogą ir taiky) įvairias dalyvavimo formas, neapsiribojant žodine raiška ir pagarbiu elgesiu.

[1] Tronto, J. (1993). *Moralės ribos: poli-nis argumentas už rūpesčio e-ką*

3.4 Profesinio mokymo vaidmuo demokra>nėse visuomenėse

Profesinis mokymas užima unikalią vietą švie)mo, darbo ir pilie)škumo sandūroje („Cedefop“, 2020). Studentai ruošiasi ne)k įsidarbin), bet ir dalyvau) organizacijose, bendruomenėse bei demokra)niuose procesuose. Integruodamos Europos vertybes į kasdienę švie)mo prak)ką, profesinio mokymo įstaigos prisideda prie demokra)nių kompetencijų s)prinimo, socialinės sanglaudos ska)nimo ir studentų rengimo atsakingam dalyvavimui visuomenės ir darbo gyvenime (Europos Taryba, 2018).

Vertybių ver)nimas kaip prak)nė pa)r)s pozicionuoja profesinį mokymą ne)k kaip įgūdžių teikėją, bet ir kaip pagrindinį veikėją palaikant demokra)nes visuomenes.

4. Nuo vertybių iki kompetencijų ir elgesio

4.1 Prak>nis pritaikymas

Europos vertybės švie)me tampa prasmingos)k tada, kai besimokan)eji gali jas atpažin), pa)r) ir prak)kuo) konkrečiose situacijose per jiems svarbų prasmės aktą . Kalbama ne)k apie vertybių atpažinimą ir prak)kavimą, bet ir apie jų prasmės suteikimą mokykloje ar profesiniame gyvenime . Profesinio mokymo kontekste, kur mokymasis yra glaudžiai susijęs su tapatybės formavimusi ir būsimais profesiniais vaidmenimis, vertybės turi bū) paverstos stebimomis kompetencijomis ir elgesiu (Europos Taryba, 2018).

Jei vertybės lieka abstrakčios, kyla pavojus, kad jos bus suvokiamos kaip tolimos arba nereikšmingos. Tačiau kai vertybės perkeliamos į kasdienius veiksmus, jos tampa studentų profesinio požiūrio, socialinės sąveikos ir atsakomybės jausmo dalimi (Biesta, 2011).

4.2 Europos vertybės ir demokra>nio gyvenimo įgūdžiai

Dirb) su vertybėmis profesiniame mokyme nereiškia naujų dalykų įtraukimo į mokymo programą. Tai veikiau apima demokra)nio gyvenimo įgūdžių, kurie jau yra glaudžiai susiję su profesiniu mokymusi, s)prinimą (Europos Sąjungos Taryba, 2018 m.).

Šio ver)mo pavyzdžiai:

Žmogaus orumas:	individualios pa)r)es ir gebėjimų pripažinimas.
Žmogaus teisės:	ribų suvokimas, pagarba ir apsauga.
Laisvė:	atsakingas nuomonės reiškimas, informacija pagrįstų sprendimų priėmimas.
Lygybė:	įtraukus bendravimas, pagarba skirtumams, teisingas elgesys.
Demokra)ja:	dalyvavimas, dialogas, bendras sprendimų priėmimas.
Teisinė valstybė:	taisyklių, teisių ir pareigų supra)mas.

Šios vertybės atsispindi tame, kaip mokiniai bendrauja, kaip sprendžiami konfliktai ir kaip dalijamasi atsakomybe mokymosi aplinkoje.

4.3 Kompetencijos mokinio, mokytojo ir ins>tucijos lygmeniu

Vertybėmis grįstas ugdymas veikia keliais lygmenimis (Bronfenbrenner, 1979; Europos Taryba, 2018) :

1. Studentų lygmuo

   Mokiniai ugdosi tokias kompetencijas kaip kri)nis mąstymas, pagarbus bendravimas, empa)ja, bendradarbiavimas ir pilie)nė atsakomybė.

2. Mokytojo lygmuo

Mokytojai veikia kaip dialogo tarpininkai, demokra)nio elgesio, pagarbos žmogaus orumui ir žmogaus teisėms pavyzdžiai ir įtraukios mokymosi aplinkos tarpininkai.

3. Ins)tucinis lygmuo

   Mokyklos kuria struktūras ir kultūrą, kurios ska)na dalyvavimą, gerbia lygybę ir žmogaus teises, skaidrumą ir bendrą atsakomybę.

Šių lygmenų pripažinimas padeda išveng) visos atsakomybės už vertybių ugdymą perkėlimo vien mokiniams.

4.4 Mokymasis per pa>rS ir refleksiją

Vertybių neišmokstama vien per mokymą ir dėstymą. Joms reikia pa)r)es ir refleksijos (Dewey, 1916; Kolb, 1984). Profesinio mokymo studentams reikia galimybių išreikš) savo nuomonę, išklausy) kitus, įžvelg) skirtumus, palygin) ir diskutuo) su kitais bei apmąsty) jų poveikį. Struktūrizuota refleksija pa)rc paverčia mokymusi (Kolb, 1984; Mezirow, 1991). Ši refleksija gali vyk) individualiai, grupėse arba ins)tuciniu lygmeniu.

4.5 Europos vertybės ir profesinio mokymo mokymosi rezultatai

Vertybėmis grįstos kompetencijos glaudžiai susijusios su esamais profesinio mokymo mokymosi rezultatais, įskaitant įsidarbinamumo įgūdžius, komandinį darbą ir bendravimą, e)nį sąmoningumą ir profesinę atsakomybę („Cedefop“ , 2020; Europos Sąjungos Taryba, 2018). Dėl šios priežas)es vertybių ugdymas yra integracinis, o ne papildomas, s)prinan)s)ek profesinio,)ek pilie)nio ugdymo rezultatus. Tačiau vertybių ugdymas apima daugiau nei vien prisitaikymą prie darbo rinkos ar socialinės sistemos – jis taip pat padeda įgalin) asmeninį gyvenimą, suteikdamas besimokan)esiems galimybę kri)škai supras) savo mokymo poreikius, atpažin) turimas galimybes ir orientuo)s nuolat kintančioje visą gyvenimą trunkančio konsultavimo aplinkoje, visada atsižvelgiant į Europos vertybes („Cedefop“ , 2026).

Darbas su Europos vertybėmis profesiniame mokyme 5.1

Prasmingo įgyvendinimo prielaidos

Europos vertybių diegimas profesiniame mokyme reikalauja daugiau nei gerų ke)nimų ar pavienės veiklos. Tvarus įgyvendinimas priklauso nuo daugelio struktūrinių ir pedagoginių išanks)nių sąlygų. Struktūrinės prielaidos reiškia organizacines ir ins)tucines sąlygas, kurios leidžia įsitvir)n) vertybių ugdymui, įskaitant palaikančią lyderystę, skirtą laiką ir išteklius mokymo programoje, nuoseklią ins)tucinę poli)ką ir mokyklos kultūrą, kuri akivaizdžiai atspindi ir modeliuoja Europos vertybes. Savo ruožtu pedagoginės prielaidos yra susijusios su pedagogų profesiniu pasirengimu: kompetencijomis, gebėjimu reflektuo) ir metodiniu repertuaru, reikalingais abstrakčioms vertybėms pavers) konkrečia, prasminga mokinių mokymosi pa)r)mi.

Pirma, bū)na psichologiškai saugi ir pagarbi mokymosi aplinka. Mokiniai turi jaus)s gerbiami, pripažin) ir laisvai reikš) savo nuomonę, nebijant pajuokos, marginalizacijos ar neigiamų pasekmių. Demokra)nės kultūros tyrimai pabrėžia, kad dalyvavimas gali klestė))k ten, kur yra pasi)kėjimas ir abipusė pagarba (Europos Taryba, 2018).

Antra, įgyvendinimui reikalingas ins)tucijų suderinamumas. Vertybių ugdymas negali priklausy) vien nuo atskirų mokytojų įsipareigojimo. Kai Europos vertybės yra įtvir)ntos mokyklos vizijoje, poli)koje ir kokybės sistemose, jos tampa organizacinės kultūros dalimi, o ne laikinomis iniciatyvomis. Visos mokyklos darna, mokyklos taisyklės ir veikla, įkvėptos Europos demokra)nių vertybių, s)prina pa)kimumą ir nuoseklumą „Cedefop“ , 2020).

Trečia, mokytojams reikia laiko, profesinio pasi)kėjimo ir pedagoginės autonomijos. Dialogo ska)nimas, nesutarimų sprendimas ir reflektyvaus mokymosi rėmimas reikalauja erdvės eksperimentavimui ir prisitaikymui. Profesinis mokytojų savarankiškumas yra plačiai pripažįstamas kaip pagrindinis švie)mo inovacijų veiksnys (Biesta, 2011).

5.2 Vertybėmis grįsto ugdymo pedagoginiai principai

„Values@VET“ sistemoje taikomas nedidelis skaičius pedagoginių principų, kuriais vadovaujamasi prak)koje, nenustatant griežtų formatų.

1. Pa)r)nis mokymasis sudaro pagrindą. Vertybės nėra perduodamos vien per mokymą; jos ugdomos per pa)rc, veiksmus ir refleksiją (Dewey, 1916; Kolb, 1984). Profesinio mokymo kontekste tai natūraliai dera su prak)ka grįstu mokymusi ir realaus gyvenimo situacijomis.

2. Dialogas ir sąveika yra esminiai. Europos vertybių kompetencijos ugdomos, kai mokiniai skleidžia savo požiūrį, klausosi kitų, konstruktyviai bendrauja su nesutarimais, mokosi iš skirtumų ir dalyvauja. Struktūruotas dialogas s)prina kri)nį mąstymą ir tarpusavio supra)mą (Europos Taryba, 2018 m.).

3. Dalyvavimas ir bendras kūrimas už)krina, kad mokiniai nebūtų pasyvūs normų gavėjai, o aktyviai prisidėtų prie mokymosi procesų. Bendras sprendimų priėmimas,

bendradarbiavimu grįstas taisyklių nustatymas ir bendros refleksijos daro demokra)nius principus apčiuopiamus.

Galiausiai, įtrauk)s per dizainą reiškia, kad įvairovė numatoma nuo pat pradžių. Mokymosi veikla turėtų pasiūly) įvairius dalyvavimo būdus ir pripažin) skir)ngą išsilavinimą, gebėjimus ir bendravimo s)lius. Įtraukiojo ugdymo sistemos pabrėžia, kad prieinamumas turi bū) integruotas į pedagogiką, o ne pridedamas vėliau (Jung)nės Tautos, 2006 m.).

5.3 Mokymo ir mokymosi metodas

Europos vertybėmis grįstas ugdymas profesiniame mokyme gali bū) įgyvendinamas įvairiais metodais, kurie)esiogiai susiję su profesinio mokymo kontekstais. Šiame leidinyje pristatytos priemonės yra pagrįstos patyriminiu ir į dialogą orientuotu požiūriu, pasirinktu būtent todėl, kad jis a))nka prak)nį profesinio mokymo pobūdį ir aktyvų, dalyvaujamąjį būdą, kuriuo vertybės geriausiai išmokstamos.

Struktūrizuo) dialogai klasėje suteikia erdvės mokiniams reikš) požiūrius, nagrinė) e)nius klausimus ir prak)kuo) pagarbų nesutarimą. Tokie dialogai padeda demokra)nius kompetencijos aspektus, nustatytus Europos sistemose, pritaiky) konkrečioje klasės prak)koje (Europos Taryba, 2018 m.). E)nės dilemos, ypač susijusios su profesinėmis situacijomis, ska)na mokinius apmąsty) savo pareigas, teises ir ribas būsimose profesijose, taip s)prinant ryšį tarp pilie)nio sąmoningumo ir profesinio tapatumo.

Simuliacijos ir vaidmenų žaidimai sukuria pa)r)nio mokymosi aplinką, kurioje mokiniai prak)kuojasi derė)s, priim) sprendimus ir atstovau). Įgyvendindami demokra)nius procesus, besimokan)eji peržengia teorinio supra)mo ribas ir siekia įkūnytos kompetencijos – vertybes ugdo ne kaip abstrakčius principus, o kaip prak)nius profesinius įgūdžius (Kolb, 1984). Bendruomenės ar darbo vietoje vykdoma veikla plečia vertybių ugdymą už klasės ribų. Bendradarbiavimas su vietos organizacijomis, ar pilie)nėmis iniciatyvomis padeda mokiniams supras), kaip tokie principai kaip lygybė, atsakomybė ir dalyvavimas veikia realiame pasaulyje, sus)prindami platesnį pilie)nį profesinio mokymo vaidmenį, pabrėžiamą Europos poli)koje („Cedefop“ , 2020).

5.4 Įtrauki mokymosi aplinka

Įtraukusis ugdymas pripažįsta, kad dalyvavimas kiekvienam besimokančiajam atrodo nevienodas. Prasminga įtrauk)s apima įvairių įsitraukimo būdų siūlymą: žodinį indėlį, rašy)nius apmąstymus, vaizdinę išraišką, bendravimą mažose grupėse arba anoniminius grįžtamojo ryšio mechanizmus.

Mokytojai gali aktyviai mažin) dalyvavimo kliū)s naudodami struktūrizuotą eilės vykdymą, mažų grupių formatus, aiškias moderavimo strategijas ir kultūriškai jautrius pavyzdžius. Dėmesys galios dinamikai ir grupės procesams už)krina, kad kliūtys dalyvavime būtų pašalintos. dominuojantys balsai nenu)ldo kitų.

Įtraukus moderavimas taip pat atspindi platesnę žmogaus teisių perspektyvą, įtvir)ntą Europos vertybėse ir tarptau)nėse sistemose (Jung)nės Tautos, 2006 m.). Tokiu būdu įtrauk)s tampa ir vertybėmis grįsto ugdymo metodu, ir išraiška.

5.5 Mokytojų ir vadovų vaidmuo

Mokytojai atlieka dvejopą vaidmenį: jie yra dialogo tarpininkai ir pavyzdžiai, kaip savo elgesiu gerb) Europos vertybes. Jų bendravimo s)lius, reagavimas į nesutarimus ir požiūris į klasės autoritetą ne)esiogiai perteikia tokias vertybes kaip orumas, lygybė ir pagarba.

Tuo pačiu metu mokyklos vadovybė yra atsakinga už struktūrinį įtvir)nimą. Vadovybės parama gali apim) Europos vertybių integravimą į strateginius planus, laiko skyrimą profesinei refleksijai, mokymų rėmimą ir nuoseklumo už)krinimą tarp skyrių.

Tyrimai apie demokra)nę mokyklos kultūrą pabrėžia, kad tvariam įgyvendinimui reikalingas visos mokyklos įsipareigojimas, o ne atskiros klasės iniciatyvos (Europos Taryba, 2018 m.). Kai vadovai ir mokytojai veikia vadovaudamiesi Europos vertybėmis, mokiniai pa)ria deklaruojamų vertybių ir kasdienės prak)kos suderinamumą.

5.6 Iššūkiai ir sėkmės veiksniai

Darbas su vertybėmis neišvengiamai susijęs su iššūkiais. Jautrios temos gali sukel) diskomfortą, laiko apribojimai gali ribo) ver)nimo gylį, o mokytojai gali jaus)s ne)kri dėl ver)nimo ar konfliktų moderavimo. Tačiau šiuos iššūkius galima įveik) aiškiai apibrėžiant pedagoginį kontekstą, vartojant bendrą kalbą tarp darbuotojų ir laipsniškai įgyvendinant. Reflektyvioji prak)ka – individualiai ir kolektyviai – padeda ne)krumą pavers) profesiniu mokymusi, padedant suvok) savo asmenines s)priąsias ir silpnąsias puses, jų reikšmes ir elgesio su kitais būdus (Kolb, 1984; Mezirow, 1991).

Pradedant nuo nedidelio masto prak)kų, bendro supra)mo kūrimas ir refleksijos ciklų įtvir)nimas ska)na sėkmingą įgyvendinimą ir kuria tvarų vystymąsi, o ne laikino projekto vykdymą.

5. Europos vertybių perkėlimas į profesinę prakFką

„Values@VET“ normatyviai grindžiamas Europos Sąjungos sutar)es (ES sutar)es) 2 straipsniu, kuriame teigiama, kad Sąjunga yra grindžiama pagarba žmogaus orumui, laisve, demokra)ja, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms (Europos Sąjunga, 2012 m.). Šios vertybės sudaro Europos projekto kons)tucinį iden)tetą ir yra bendri valstybių narių pagrindai. Tačiau negalima daryti prielaidos, kad šios vertybės švietime egzistuoja; jos turi būti sąmoningai įgyvendinamos. Šis prak)nis įgyvendinimas švie)mo įstaigose, o ypač profesinio mokymo) įstaigose, negali bū) laikomas savaime suprantamu dalyku.

Projektas „Values@VET“ nagrinėja esminį klausimą: kaip šešias pagrindines Europos vertybes galima iš abstrakčių principų paversti praktika profesinio mokymo srityje? Parengiant elgesio gaires ir patirtimi pagrįstų pratimų rinkinį, projektas įgyvendina šias vertybes taip, kad jos būtų matomos, mokomos ir vertinamos kasdieniame mokyklos gyvenime.

6.1 Nuo normatyvinių principų iki stebimo elgesio

Europos vertybių laikymosi mokyklose elgesio gairės („Values@VET“ , 2026 m.) buvo sukurtos siekiant panaikin) atotrūkį tarp abstrakčių principų ir kasdienės profesinės prak)kos. Kiekvienai iš šešių ES vertybių gairėse apibrėžiama, kaip pagarbus ir vertybėmis pagrįstas elgesys atrodo konkrečioje kasdienėje sąveikoje – tai ne bendras pareiškimas, o prak)nis standartas profesinio mokymo, socialinės įtrauk)es, karjeros konsultavimo specialistams, vadovams, mokytojams, darbingo amžiaus asmenims su negalia, bei mokiniams. Taip gairės Europos vertybes paverčia iš normatyvinių idealų aiškiais, įgyvendinamais profesiniais lūkesčiais.

Pavyzdžiui, žmogaus orumo vertė netraktuojama kaip filosofinė abstrakcija, o kaip profesinė pareiga, išreiškiama aktyviu klausymusi, neteisimu bendraujant ir ryž)ngais veiksmais prieš pažeminimą ar atskirc. Panašiai ir Lygybės vertybė perteikiama kultūriškai jautrioje mokymo prak)koje, vengiant favori)zmo ir sąmoningai pritaikant mokymo, rengimo ir konsultavimo individualius mokinių poreikius. Demokra)ja tampa matoma per dalyvaujamąją klasės prak)ką, skaidrumą ir mokinių įtraukimą į sprendimų priėmimą bei kri)nio klausinėjimo s)prinimą. Teisinė valstybė atsispindi nuoseklume, atskaitomybėje ir ins)tucinių procesų, protokolų bei reglamentų laikymąsi.

Skiriamasis Elgesio gairių bruožas yra rodiklių įtraukimas. Jie suderina vertybių įgyvendinimą su profesinio mokymo įstaigoms įprastais kokybės už)krinimo mechanizmais. Rodikliai perkelia diskusiją nuo ke)nimų prie atskaitomybės. Jie ragina mokyklas apmąsty), ar mokiniai jaučiasi ver)nami rimtai, ar vidinės struktūros ir mechanizmai yra saugūs ir prieinami, ar sprendimų priėmimo procesai yra įtraukūs ir skaidrūs, ir ar specialistai yra atviri grįžtamajam

ryšiui ir refleksyviai prak)kai. Tokiu būdu Europos vertybės tampa ne)k siekiamybe, bet ir ver)nimo bei išmatavimo objektu. Tada Europos vertybes galima stebė), aptar) ir tobulin).

Elgesio gairės, skirtos pagarbai Europos vertybėms mokyklose, yra suskirstytos pagal skir)ngus atsakomybės lygius. Organizaciniu lygmeniu jos ska)na mokyklas integruo) Europos vertybes į poli)ką, me)nes ver)nimo procedūras ir bendradarbiavimą su bendruomene. Profesiniu lygmeniu gairėse apibrėžiamas pedagogų ir mokyklų vadovų pavyzdinis vaidmuo ir atsakomybė. Mokinių lygmeniu jose pateikiamas prak)nis kontrolinis sąrašas, raginan)s mokinius integruo) Europos vertybes į savo elgesį ir dalyvavimą. Šis vadinamasis daugiasluoksnis požiūris sus)prina darną tarp to, ko mokoma, kas modeliuojama ir ko)kimasi.

6.2 Kompendiumas: Europos vertybių pažinimas per pa>rS

Elgesio gairėse nustatyta normatyvinė ir profesinė sistema, o mokymo pra)mų Kompendiume pateikiamos pedagoginės priemonės šioms vertybėms taiky) konkrečiose mokymosi situacijose („Values@VET“ , 2026 m.). Kompendiumą sudaro seminarų ir pra)mų rinkinys, kuriame nagrinėjamos tokios temos kaip kultūra, asmeninės ir komandos vertybės, normos, įpročiai, aktyvus klausymasis, elgesio pokyčiai, moralinės dilemos, demokra)ja, nelygybė ir Europos vertybių taikymas kasdieniame gyvenime.

Kompendiumo edukacinis požiūris pabrėžia pa)rc ir dialogą. Vertybės nėra primetamos; jos yra tyrinėjamos, kves)onuojamos, aptariamos ir apmąstomos. Daugelis pra)mų prasideda nuo asmeninės refleksijos. Jie kviečia mokinius nustaty) savo vertybių hierarchijas, savo asociacijas ar įpročius. Pra)mų kompendiumas pateikia pa)rc kaip svarbų kompetencijų ugdymo aspektą. Demokra)nio ugdymo tyrimai rodo, kad kompetencijos atsiranda per prak)ką, dialogą ir refleksiją, o ne vien per perdavimą (Biesta, 2011; Europos Taryba, 2018). Tokie pra)mai kaip „Mano asmeninis vertybių profilis“ arba Laisvoji asociacija su žodžiu „Poky)s““ ska)na mokinių vidinių įsi)kinimų sistemų suvokimą ir gali parody) galimą įtampą tarp vertybių. Šie pra)mai pereina nuo asmeninės refleksijos prie bendro darbo grupėje. „Komandos vertybių“ ir „Normų matricos“ užsiėmimuose mokiniai susiduria su realybe, kad vertybės tampa prasmingos)k tada, kai jos paverčiamos bendromis normomis ir sutartomis bendradarbiavimo formomis. Šie pra)mai atskleidžia laten)nius lūkesčius, išryškina konfliktus ir ska)na konsensuso siekimą. Taip jie atspindi demokra)nius procesus klasės mikro sistemoje. Klausymosi ir moralinių dilemų seminarai ugdo empa)ją, gebėjimą priim) požiūrį ir e)nį mąstymą. Todėl svarbi pra)mų grupė skirta bendravimui ir klausymuisi. Tokios veiklos kaip „Klausytojų)pai “ , „Klausymasis ir neklausymas “ ir „Tylos žaidimas“ ska)na empa)ją, emocinį sąmoningumą ir gebėjimą sustabdy) automa)nius bei impulsyvius ver)nimus. Šios kompetencijos yra labai svarbios gerbiant žmogaus orumą ir palaikant demokra)nį dialogą. Todėl švie)mas apie demokra)ją neapsiriboja žiniomis apie ins)tucijas; jis suprantamas kaip prak)nė kompetencija, įtvir)nta kasdienėje sąveikoje .

Galiausiai, Kompendiume šešios Europos vertybės aiškiai išdėstytos specialiuose seminaruose apie demokra)ją, (ne)lygybę, balsavimą, moralines dilemas ir Europos vertybes kasdieniame gyvenime. Šie užsiėmimai padeda studentams susie) organizacines struktūras ir reglamentus su realiomis gyvenimo situacijomis mokykloje, prak)kos metu ir visuomenėje. Profesinio mokymo kontekste, kur mokymasis yra glaudžiai susijęs su profesiniu tapatumu ir prak)ka darbo vietoje, šis ryšys yra ypač reikšmingas. Europos vertybės yra susijusios ne)k su pilie)škumu, bet ir su kasdieniu profesiniu elgesiu.

6.3 Inovacijos ir pridė>nė vertė profesiniam mokymui

Novatoriškas „Values@VET“ rezultatų pobūdis slypi normatyvinio aiškumo ir pedagoginio pritaikomumo integravime. Naujausi tyrimai (Print ir Lange, 2013). pabrėžia visos mokyklos apimamo pilie)škumo ugdymo svarbą, teigdamas, kad demokra)nių kompetencijų ugdymas vyksta ne)k per formalią ugdymo programą, bet ir yra vienodai formuojamas ins)tucinės kultūros, kasdienių santykių prak)kos ir visos mokyklos pilie)nio gyvenimo (Biesta, 2011; OECD, 2019). Mokiniai įsisavina demokra)nes normas, kai pa)ria deklaruojamų vertybių ir prak)nės prak)kos suderinamumą. Per dažnai pilie)škumo ugdymas profesiniame mokyme traktuojamas kaip teorinis dalykas, atsietas nuo profesinės prak)kos. Tuo pačiu metu profesiniame mokyme gali bū) skiriama mažai dėmesio e)nėms ir demokra)nėms pareigoms. Derinant elgesio gaires su pa)r)mi grįsto mokymosi aplinka, projektas siūlo nuoseklų požiūrį, kuriame susiejamos vertybės, kompetencijos ir profesinis elgesys .

Kitas išskir)nis elementas – dėmesys pamatuojamumui ir refleksijai. Rodiklių įtraukimas į elgesio gaires ir refleksyvi Kompendiumo pra)mų struktūra sukuria nuola)nį grįžtamojo ryšio ciklą. Mokiniai apmąsto savo elgesį; mokytojai apmąsto savo pedagoginius pasirinkimus; ins)tucijos apmąsto savo kultūrą. Šis ciklinis procesas a))nka kokybės už)krinimo tradicijas profesinio mokymo srityje ir ska)na ins)tucinį mokymąsi.

Be to, „Values@VET“ rezultatai pripažįsta reliacinį Europos vertybių pobūdį. Vertybės atgyja sąveikaujant su kitais. Pagarba žmogaus orumui prak)kuojama dialoge; aplinkos kokybė matoma klasės dinamikoje; demokra)ja įgyvendinama dalyvaujamuosiuose procesuose; teisinė valstybė palaikoma skaidriais ir nuosekliais reglamentais bei veiksmais . Pra)mai, skir) spręs) moralines dilemas ir pasipriešinimą pokyčiams, pripažįsta, kad vertybės gali prieštarau) viena kitai ir kad demokra)nis gyvenimas apima dialogą ir diskusijas, įtampą ir svarstymus. Šis požiūris a))nka deliberatyviąją demokra)jos teoriją, kuri nesutarimus laiko produktyviu demokra)nės raidos elementu (Biesta, 2011). Suteikdama mokiniams ir pedagogams komunikacines ir refleksyvias priemones, „Values @VET“ Projektas ska)na atsparumą susidorojant su šia įtampa. Įtraukdamas vertybes į kasdienę mokyklos sąveiką, projekte mažiau dėmesio skiriama teiginiams, o daugiau – kasdieniam elgesiui.

6.4 Baigiamieji apmąstymai

„Values@VET“ projekto pasiekimas neapsiriboja dokumentų ar pra)mų parengimu , bet ir integruotos vertybėmis grįstos profesinės prak)kos profesiniame švie)me ir mokyme sistemos sukūrimu . Elgesio gairėse paaiškinama, ko Europos vertybės reikalauja iš ins)tucijų ir specialistų. Kompendiumas suteikia galimybių mokiniams ir pedagogams prak)kuo) šias vertybes struktūrizuotu, reflektyviu ir dalyvaujamuoju būdu.

Šia prasme projektas iš naujo apibrėžia Europos vertybes kaip pedagoginę prak)ką, o ne abstrakčias poli)nes nuorodas. Jos tampa matomos tame, kaip mokytojai reaguoja į nesutarimus, kaip mokiniai dalyvauja dialoge, kaip aptariamos ir deramasi dėl normų ir kaip ins)tucijos už)krina teisingumą, įtraukc ir atskaitomybę. Perkeldamas Europos vertybes į stebimą elgesį ir pa)r)mi grįstą mokymąsi, „Values@VET“ projektas prisideda prie tvaraus Europos vertybių įtvir)nimo profesinio mokymo įstaigų kultūroje.

Nuorodos

Biesta, G. (2011). *Demokratijos mokymasis mokykloje ir visuomenėje: švietimas, mokymasis visą gyvenimą ir pilietiškumo politika* . Leidykla „Sense Publishers“.

Boud, D., Keogh, R. ir Walker, D. (1985) *Refleksija: patirties pavertimas mokymusi* . Londonas: Kogan Page.

Bronfenbrenner, U. (1979). *Žmogaus raidos ekologija: gamtos ir dizaino eksperimentai* . Harvardo universiteto leidykla.

Cedefop . (2020). *Profesinis mokymas Europoje: 1995–2035 m. – Europos profesinio mokymo scenarijai* . Europos Sąjungos leidinių biuras. https://op.europa.eu/

Cedefop . (2026). *ES visą gyvenimą trunkančio profesinio orientavimo orientacinė sistema. 18 poli9kos ir sistemų plėtros gairių.* Europos Sąjungos leidinių biuras. Cedefop nuoroda. serija; 125. hwp://data.europa.eu/doi/10.2801/8255414

Europos Taryba. (2018). *Demokratinės kultūros kompetencijų orientacinė sistema* (1–3 tomai). Europos Tarybos leidykla.

Europos Sąjungos Taryba. (2018). *2018 m. gegužės 22 d. Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2018/C 189/01) . Europos Sąjungos oficialusis leidinys, C 189* , 1–13. https://eur-lex.europa.eu/

Dewey, J. (1916). *Demokratija ir švietimas* . Macmillan.

Dewey, J. (1933) *Kaip mes mąstome.* Niujorkas: DC Health

Europos Komisija. (2020). *Osnabriuko deklaracija dėl profesinio mokymo kaip atsigavimo ir teisingo perėjimo prie skaitmeninės ir žaliosios ekonomikos veiksnio* . Europos Komisija. https://ec.europa.eu/

Europos Sąjunga. (2012). *Europos Sąjungos sutarties suvestinė versija . Europos Sąjungos oficialusis leidinys, C 326* , 13–390. https://eur-lex.europa.eu/

Harford, J., ir MacRuairc , G. (2008) *Studentų mokytojų įtraukimas į prasmingą reflektyviąją praktiką.* Teaching and Training Education, 24, 1884–1892

Kolb, DA (1984). *Patirtinis mokymasis: patirtis kaip mokymosi ir tobulėjimo šaltinis* . Prentice Hall.

Korthagen, FAJ (2013. *Pagrindinės refleksijos metodas* . Leidinyje FAJ Korthagen, MK Younghee ir WL Green (red.) Mokymas ir mokymasis iš vidaus; Pagrindinės refleksijos metodas, skirtas kokybei ir įkvėpimui švietimo srityje (p. 669–675). Niujorkas/Londonas Routledge

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO). (2019 m.). *EBPO švietimo ir įgūdžių ateitis 2030 m.: EBPO mokymosi kompasas 2030 m* . EBPO leidykla. https://www.oecd.org/

Jungtinės Tautos. (2006). *Neįgaliųjų teisių konvencija* . Jungtinės Tautos. https://www.un.org/

Mezirow, J. (1991). *Transformuojantys suaugusiųjų mokymosi aspektai* . Wiley ir sūnūs)

ES vertybių ir normų taikymas profesiniame mokyme . (2026). *Mokymo pra9mai, skir9 ES vertybių taikymui su profesinio mokymo studentais* . „Erasmus Plus“ projektas KA220-VET-0017/2023 https://www.valuesatvet.si

ES vertybių ir normų taikymas profesiniame mokyme . (2026). *Elgesio gairės, skirtos pagarbai Europos vertybėms mokyklose.* „Erasmus Plus“ projektas KA220-VET-0017/2023. https://www.valuesatvet.si

Print, M. ir Lange, D. (red.). (2013). *Pilie9nis ugdymas ir kompetencijos piliečių įtraukimui į demokra9nes sistemas.* Leidykla „Sense Publishers“.

PROJEKTO PARTNERIAI

www.valuesatvet.si

VALUES@VET

Values@VET

Erasmus+ Project - ID 2023-1-SI01-KA220-VET-000156635

Europos Komisijos parama šio leidinio leidybai nereiškia, kad pritariama jo turiniui, kuris atspindi tik autorių požiūrį, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateiktos informacijos panaudojimą.
Europos Komisijos parama šio leidinio rengimui nereiškia pritarimo jo turiniui, kuriame pateikiama autorių nuomonė, todėl Europos Komisija negali būti laikoma atsakinga už informaciją panaudotą šiame leidinyje.
Šios medžiagos naudojimas, atgaminimas ir platinimas leidžiamas tik nekomerciniais tikslais, su sąlyga, kad šaltinis yra aiškiai ir pilnai nurodytas